

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

пр-кт Берестейський, 10, м. Київ, 01135, тел. (044) 481-32-21, факс (044) 481-47-96
E-mail: mon@mon.gov.ua, код ЄДРПОУ 38621185

Керівникам департаментів
(управлінь) освіти і науки обласних,
Київської міської державних
(військово-цивільних) адміністрацій

Про організацію освітнього процесу
дітей з особливими освітніми потребами
у 2023/2024 навчальному році

Шановні колеги!

Міністерство освіти і науки України надсилає методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році для практичного використання в роботі.

Просимо довести зазначені рекомендації до відома працівників районних (міських) управлінь (відділів) освіти, керівників, педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти дітьми з особливими освітніми потребами.

Додаток: на 13 арк.

Заступник Міністра

Євгенія СМІРНОВА

Неля Корецька, 0635743116

МОН № 1/13094-23 від 31.08.2023

Підписав: Смірнова Євгенія Ігорівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000BAE53600D2C1BD00

Дійсний: з 17.07.2023 15:58:00 по 17.07.2025 15:58:00

**Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу
дітей з особливими освітніми потребами
у 2023/2024 навчальному році**

У зв'язку з продовженням на території України дії правового режиму воєнного стану, введеного указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України 24 лютого 2022 року № 2102-ІХ (із змінами), організація освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами у спеціальних та інклюзивних класах (групах) закладів загальної середньої освіти, спеціальних закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році здійснюється з урахуванням безпекової ситуації в кожній конкретній адміністративно-територіальній одиниці і залежить від багатьох факторів (створення максимально безпечних умов для перебування в закладі освіти учнів, педагогів та працівників школи, в т. ч. наявності безпечного укриття, можливостей фонду захисних споруд, наближеність закладів освіти до лінії фронту тощо).

В умовах воєнного стану важливо забезпечити права дітей, зокрема з особливими освітніми потребами, на безперервне здобуття освіти незалежно від місця їх перебування, а також надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг.

Освітній процес відповідно до рішень обласних, Київської міської військових адміністрацій та засновників закладів освіти, може бути організовано за очною, дистанційною формами навчання або шляхом їх поєднання (за змішаним режимом).

Форма організації освітнього процесу може змінюватися впродовж навчального року залежно від безпекової ситуації.

При організації освітнього процесу в очній формі або змішаному режимі слід забезпечити обов'язкове переривання освітнього процесу, що здійснюється в будівлі, приміщенні закладу освіти, у разі включення сигналу «Повітряна тривога» або інших сигналів оповіщення. Учасники освітнього процесу повинні організовано прослідувати до споруд цивільного захисту і перебувати в них до скасування тривоги, за можливості продовжуючи освітній процес в укритті, а після відбою тривоги – повернутися до приміщення закладу освіти, організувавши освітній процес із урахуванням необхідного коригування.

Просимо поінформувати керівників закладів освіти про персональну відповідальність за організацію безпечних умов для здобувачів освіти, зокрема з особливими освітніми потребами, педагогічних та інших працівників під час освітнього процесу в закладі освіти.

З метою створення безпечних умов перебування у закладі освіти дітей, учнів та працівників закладу з урахуванням військової агресії з боку

російської федерації на території України слід керуватися інструктивно-методичними матеріалами щодо порядку підготовки закладу освіти до нового навчального року та опалювального сезону з питань цивільного захисту, охорони праці та безпеки життєдіяльності (лист МОН від 26.07.2022 № 1/8462-22), які розміщено на офіційному вебсайті Міністерства освіти і науки України.

Важливим аспектом створення безпечного освітнього середовища є психологічна безпека учасників освітнього процесу, зокрема учнів з особливими освітніми потребами.

Такі учні мають особливості когнітивних функцій, психо-емоційних процесів, особливості сенсорного і моторного розвитку, тому педагоги закладів освіти мають звертати увагу на забезпечення психо-емоційної підтримки дітям, які мають особливості психофізичного розвитку.

З метою недопущення ускладнення та погіршення психологічного стану учнів з особливими освітніми потребами просимо звертати увагу педагогів на попередження вторинної психологічної травми у дітей шляхом організації комфортного, інклюзивного та розвиваючого освітнього середовища, забезпечення для дітей заходів, спрямованих на попередження психологічного травмування.

В контексті зазначеного пропонуємо використовувати методичні рекомендації «Безпечне освітнє середовище: Надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації», розроблені Державною установою «Український інститут розвитку освіти», надіслані листом МОН від 03.08.2023 № 1/11479-23 та розміщені на офіційному сайті Міністерства за посиланням: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/2023/08/04/Lyst.MON-1.11479-23.vid.03.08.2023-1.pdf>

Корисними в цьому аспекті будуть записи серії вебінарів з психологічної підтримки дітей з особливими освітніми потребами «Територія безпеки: психологічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами у закладах освіти під час повітряної тривоги», розміщені на фейсбук-сторінках МОН та ГО «Підтримай дитину».

Для дітей, які були вимушені змінити місце навчання та/або проживання в межах України або перебувають за кордоном, створено умови для продовження навчання в закладах загальної середньої освіти України. Міністерство наказом від 28.03.2022 № 274 «Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні» доручило органам управління у сфері освіти місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, у підпорядкуванні яких перебувають заклади загальної середньої освіти, забезпечити та організувати зарахування здобувачів загальної середньої освіти, які вимушені були змінити місце навчання та/або проживання (перебування) і проживають (перебувають) в Україні чи за її межами, до закладів освіти і здобуття загальної середньої освіти за будь-якою формою, що може забезпечити заклад освіти та яка є найбільш безпечною для них.

Наказом МОН від 15.05.2023 № 563 затверджено Методичні рекомендації щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні.

Рекомендаціями запропоновано чотири моделі здобуття освіти дітьми, які внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації вимушено опинилися за межами України:

1) навчатись тільки в закладі освіти країни перебування учня за очною формою;

2) поєднувати навчання в закладі освіти країни перебування за очною формою та в закладі загальної середньої освіти України, зокрема в Державному ліцеї «Міжнародна українська школа», за однією із форм навчання, передбачених законодавством (дистанційною, сімейною (домашньою), екстернатною);

3) навчатись у закладах/класах, які організовано в країнах перебування за ініціативою громадських організацій українців за сприяння органів управління освітою цих країн та місцевої влади, і які надають освітні послуги у співпраці з Державним ліцеєм «Міжнародна українська школа» відповідно до укладеного договору;

4) якщо це не суперечить законодавству країни перебування, навчатись тільки в закладі освіти України, зокрема в Державному ліцеї «Міжнародна українська школа», за однією із форм навчання, передбачених законодавством (дистанційною, сімейною (домашньою), екстернатною).

Запропоновані варіанти, перш за все, сприяють оптимізації організації освітнього процесу та зменшенню навантаження на дітей, які поєднують навчання в школі країни перебування і в закладі освіти України.

Окремий розділ методичних рекомендацій присвячено питанню оцінювання результатів навчання учнів в умовах дії воєнного стану в Україні. Надано рекомендації щодо можливості й способу врахування результатів навчання учнів у закордонній школі, проведення підсумкового (семестрового, річного) оцінювання, зокрема дітей із числа тимчасово переміщених осіб та з тимчасово окупованих територій.

З метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на здобуття освіти в умовах воєнного стану було внесено ряд змін до нормативно-правових актів, що регулюють організацію освітнього процесу для таких дітей. Міністерством було надано детальні роз'яснення щодо організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами з урахуванням зазначених змін (лист МОН від 15.06.2022 № 1/6435-22 «Щодо забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами»).

Водночас, враховуючи неодноразові звернення до Міністерства освіти і науки України, вважаємо доцільним зупинитись на окремих актуальних питаннях.

Щодо проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дітей, які знаходяться за кордоном та на окупованих територіях або змінили місце проживання

Для осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або за кордоном та не мають можливості виїхати для проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку в Україну, норма щодо подовження строку дії висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини (особи), який використовувався у процесі здобуття освіти на попередньому рівні освіти, при переході між рівнями освіти продовжує діяти на весь період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду).

Повторна комплексна оцінка для таких здобувачів освіти має бути проведена не пізніше ніж через три місяці після припинення чи скасування воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду), повернення здобувача освіти з-за кордону або повернення тимчасово окупованої території, на якій проживає здобувач освіти, під загальну юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на цій території.

У такому випадку вивчення рівня розвитку дитини, її актуальних можливостей з метою складання індивідуальної програми розвитку та організації освітнього процесу з урахуванням потреб дитини, проводиться командою психолого-педагогічного супроводу – для дітей, які навчаються в інклюзивних класах (групах), або психолого-педагогічним консилиумом – для дітей, які здобувають освіту у спеціальних закладах освіти.

В окремих випадках повторна комплексна оцінка розвитку дитини між рівнями освіти може бути проведена в онлайн режимі фахівцями ІРЦ, які проводили первинну оцінку розвитку, здійснювали супровід цієї дитини в освітньому процесі та сліdkували за динамікою її розвитку.

Для дітей, які не проходили раніше комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи в ІРЦ, потребують її вперше, знаходяться на тимчасово окупованій території або перебувають за кордоном Міністерством було розроблено та розміщено на офіційному сайті МОН чітку інструкцію щодо проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини та отримання висновку ІРЦ <https://mon.gov.ua/ua/news/instrukciyi-dlya-batkiv-yak-otrimati-psihologo-pedagogichnu-ocinku-rozvitku-ditini-z-ooop-yaksho-perebuvayete-za-kordonom>

Щодо надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг

Із внесенням змін до Порядків організації інклюзивного навчання постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2022 № 483 у період воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану (особливого періоду) забезпечено можливість залучати до надання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг дітям, які не мають

можливості отримувати такі послуги за місцем навчання, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів.

Водночас постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2022 № 979 було внесено ряд змін стосовно діяльності спеціальних закладів освіти на період війни, завдяки яким передбачено можливість забезпечення на базі цих закладів корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних послуг для змінного контингенту.

Такі нововведення дозволяють забезпечити доступ до освітніх та корекційних послуг дітям з особливими освітніми потребами, які вимушені були змінити місце проживання.

Таким чином створено різні можливості і варіанти для забезпечення корекційно-розвиткових послуг в умовах інклюзивного навчання. Такі послуги можуть надаватись педагогічними працівниками закладів освіти, іншими педагогічними працівниками на умовах цивільно-правових договорів (за рахунок коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами), фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів (в межах робочого часу), педагогічними працівниками спеціальних закладів освіти (в межах штатної чисельності педагогічних працівників спеціальної школи).

Згідно з частиною четвертою статті 79 Закону України «Про освіту» фінансування у встановленому Кабінетом Міністрів України порядку додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг, а також придбання допоміжних засобів для навчання, визначених індивідуальною програмою розвитку особи з особливими освітніми потребами, здійснюється за рахунок коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, коштів місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством.

Пунктом 22 Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 року № 957, передбачено, що заклади освіти організовують інклюзивне навчання учнів за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством.

З огляду на зазначене, у разі нестачі коштів субвенції з державного бюджету інклюзивне навчання має бути профінансоване за рахунок коштів місцевого бюджету для унеможливлення порушення права дітей з особливими освітніми потребами на освіту.

Звертаємо увагу, що потреби кожної дитини мають бути забезпечені в повному обсязі, в т. ч. за рахунок залишків коштів субвенції за попередні роки, а також інших джерел, не заборонених законодавством.

Щодо роботи асистента вчителя та асистента дитини в умовах інклюзивного навчання

Детальні рекомендації щодо роботи асистента вчителя в умовах дистанційного навчання під час воєнного стану та недопущення порушення трудових прав педагогічних працівників, які виконують функції асистента вчителя, надано у листах МОН від 06.09.2022 № 1/10258-22 та від 29.09.2022 № 1/11471-22.

На відміну від асистента вчителя асистент учня (дитини) забезпечує в освітньому процесі соціальні та соціально-побутові потреби здобувача освіти з особливими освітніми потребами.

Відповідно до частини сьомої статті 26 Закону України «Про повну загальну середню освіту» в освітньому процесі соціальні потреби учнів з особливими освітніми потребами забезпечуються асистентом учня - соціальним робітником, одним із батьків учня або уповноваженою ними особою.

Звертаємо увагу, що асистентом учня (дитини), насамперед, має бути соціальний робітник, який надає базову соціальну послугу супроводу під час інклюзивного навчання, що регламентовано Законом України «Про соціальні послуги».

Згідно із зазначеним Законом базові соціальні послуги - соціальні послуги, надання яких отримувачам соціальних послуг забезпечується Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями, районними, районними у містах Києві та Севастополі державними адміністраціями, виконавчими органами міських рад міст обласного значення, а також виконавчими органами сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад, створених згідно із законом та перспективним планом формування територій громад і визнаних Кабінетом Міністрів України спроможними в порядку, встановленому законом.

Відповідно до статті 17 Закону соціальні послуги надаються надавачами соціальних послуг державного, комунального, недержавного секторів незалежно від джерел фінансування відповідно до державних стандартів соціальних послуг.

Державний стандарт соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання затверджено наказом Міністерства соціальної політики України від 23.12.2021 № 718, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 21 січня 2022 р. за № 72/37408 (далі – Державний стандарт).

Державним стандартом визначено основні дії та заходи, що становлять зміст соціальної послуги «супровід під час інклюзивного навчання» та передбачають:

- допомогу в самообслуговуванні;
- підтримку у спілкуванні та комунікації з дітьми, педагогами та іншими особами;
- організацію харчування та допомогу у прийнятті їжі;
- організацію пересування та допомогу під час пересування;
- спостереження за станом здоров'я, допомогу в проведенні необхідних процедур;

допомогу під час занять у гуртках, секціях, клубах, культурно-освітніх, спортивно-оздоровчих, науково-пошукових об'єднаннях на базі закладів освіти;

допомогу під час ігрової діяльності для дітей дошкільного віку, інших видів діяльності під час освітнього процесу;

допомогу під час здійснення рухової активності;

організацію денного відпочинку (сну) у закладах дошкільної освіти.

Зміст соціальної послуги та її обсяг для кожного отримувача соціальної послуги визначаються індивідуально залежно від результатів оцінювання індивідуальних потреб та зазначаються в індивідуальному плані.

Отже асистент учня (дитини) не є педагогічним працівником та не призначається на посаду керівником закладу освіти, а лише допускається до освітнього процесу для виконання його функцій за умови дотримання відповідних умов.

Умови допуску асистента учня (дитини) до освітнього процесу для виконання його функцій та вимоги до нього затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 17 листопада 2021 року № 1236, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 21 січня 2022 р. за № 73/37409 (далі- Умови допуску).

Згідно з Умовами допуску однією з вимог до асистента учня (дитини) для допуску до освітнього процесу для виконання його функцій є обов'язкове проходження спеціальної підготовки, що підтверджується відповідним документом, виданим суб'єктом надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації.

Підготовка соціальних робітників, які надають послугу супроводу під час інклюзивного навчання, проводиться на базі обласних, Київського міського центру соціальних служб за програмою, затвердженою наказом Міністерства соціальної політики України, та підтверджується документом про проходження такої підготовки.

Отже, якщо батьки бажають самостійно здійснювати супровід своєї дитини в освітньому процесі та виконувати функції асистента учня (дитини) у якості соціального робітника, вони можуть пройти відповідну підготовку в центрі соціальних служб або у іншого суб'єкта надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації та отримати сертифікат, що підтверджує проходження відповідного навчання.

Для осіб (окрім соціальних робітників), які планують виконувати чи виконують функції асистента учня (дитини) в закладах дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти, Міністерством освіти і науки України затверджено Типову програму спеціальної підготовки асистента учня (дитини) (наказ МОН від 08.06.2023 № 708-23). Таку підготовку проводять на базі обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Якщо батьки дитини з особливими освітніми потребами, які не є соціальними робітниками, бажають здійснювати супровід своєї дитини в освітньому процесі вони можуть звернутися до обласного Інституту післядипломної педагогічної освіти для проходження відповідної підготовки.

Слід зауважити, що на сьогодні немає затвердженого державою зразка сертифікату про проходження відповідної підготовки асистентом учня (дитини). Такий документ видається суб'єктом освітньої діяльності у довільній формі та визнається закладом освіти.

Просимо інформувати батьків дітей з особливими освітніми потребами про можливість та алгоритм дій для отримання соціальної послуги супроводу під час інклюзивного навчання.

Для отримання зазначеної соціальної послуги за рахунок бюджетних коштів один із батьків/інший законний представник отримувача соціальної послуги має звернутися до виконавчого органу сільської, селищної, міської ради (далі - виконавчий орган) з письмовою заявою, до якої додається копія висновку про комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку особи, наданого ІРЦ, в якому зазначається потреба дитини у супроводі під час інклюзивного навчання.

Відповідно до Порядку організації надання соціальних послуг, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 року № 587, надавач соціальної послуги приймає відповідне рішення про надання/відмову у наданні соціальної послуги.

Слід зазначити, що відмова у наданні соціальної послуги супроводжується письмовим повідомленням батьків або інших законних представників отримувача соціальної послуги із зазначенням причин відмови.

У разі прийняття рішення про надання соціальної послуги необхідно укласти договір про надання соціальної послуги між надавачем соціальних послуг та одним із батьків/іншим законним представником отримувача соціальної послуги в письмовій формі.

Щодо змісту освітньої діяльності спеціальних закладів загальної середньої освіти

Зміст освітньої діяльності у закладах загальної середньої освіти визначається Концепцією реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, що схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р (<https://cutt.ly/OyA9z5p>), Державним стандартом початкової освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 87 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 688); Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392, Державним стандартом базової середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898, для учнів, які навчаються за програмами дванадцятирічної повної загальної середньої освіти.

Звертаємо увагу, що у 2023/2024 навчальному році продовжується впровадження нового Державного стандарту базової середньої освіти, який є

логічним продовженням державного стандарту початкової освіти, та продовжує реформу загальної середньої освіти «Нова українська школа».

Основним документом, що забезпечує досягнення учнями визначених відповідним державними стандартами результатів навчання є освітня програма закладу загальної середньої освіти.

Нагадуємо, що відповідно до частини першої статті 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту» заклад освіти розробляє та використовує в освітній діяльності одну освітню програму на кожному рівні (циклі) повної загальної середньої освіти або наскрізну освітню програму, розроблену для декількох рівнів освіти. Освітні програми можуть бути розроблені на основі відповідної типової освітньої програми або освітніх програм, розроблених суб'єктами освітньої діяльності, науковими установами, фізичними чи юридичними особами і затверджених центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти відповідно до вимог цього Закону.

На основі нового Державного стандарту базової середньої освіти розроблено Типову освітню програму для 5-10 (11) класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами, затверджену наказом Міністерства освіти і науки України від 07.12.2021 № 1317 (зі змінами, накази МОН від 29.08.2022 № 769, від 12.10.2022 № 898), яка може бути основою для створення освітньої програми закладу спеціальної освіти.

Звертаємо увагу, що наказом МОН від 29.08.2022 № 769 Типову освітню програму було доповнено Типовими навчальними планами для спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб з порушеннями слуху/глухих дітей. Додаток до зазначеної Типової освітньої програми було доповнено модельними навчальними програмами з української жестової мови.

Зазначена Типова освітня програма вводиться в дію поетапно, зокрема, у 2023/2024 навчальному році застосовується для організації освітнього процесу 5-х та 6-х класів спеціальних закладів загальної середньої освіти. Відповідно наказ Міністерства освіти і науки України від 12 червня 2018 року № 627 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти II ступеня для дітей з особливими освітніми потребами» (зі змінами) втрачає чинність у 2023/2024 навчальному році в частині застосування для 5-х та 6-х класів спеціальних закладів загальної середньої освіти.

У випадку обрання закладом освіти для створення освітньої програм закладу освіти типових програм, затверджених МОН, учні 7-10-х класів спеціальних закладів освіти всіх видів продовжують навчатися за Типовою освітньою програмою, затвердженою наказом Міністерства освіти і науки України від 12.06.2018 № 627 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти II ступеня для дітей з особливими освітніми потребами» (зі змінами, накази МОН від 26.07.2018 № 815, від 10.06.2019 № 808).

Учні 1, 2, 3, 4-х класів спеціальних закладів загальної середньої освіти (крім учнів з порушеннями інтелектуального розвитку), у випадку обрання закладом освіти для створення освітньої програми закладу типових програм, затверджених МОН, навчаються за типовими освітніми програмами, затвердженими наказом МОН від 26.07.2018 № 814 «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами» (зі змінами, наказ МОН від 16.08.2019 № 917).

Учні з порушеннями інтелектуального розвитку спеціальних закладів загальної середньої освіти, які обрали для створення освітньої програми закладу типові освітні програми, затверджені МОН, навчаються за Типовими освітніми програмами, затвердженими наказом МОН від 19.09.2022 № 836 «Про затвердження типових освітніх програм для 1-2 та 3-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Міністерства освіти і науки України»:

учні 1-2-х класів - Типова освітня програма для 1-2 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку (розроблена під керівництвом Чеботарьової О. В.);

учні 3-4-х класів - Типова освітня програма для 3-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку (розроблена під керівництвом Чеботарьової О. В.).

Відповідно накази МОН від 26 липня 2018 року № 816, від 02 липня 2019 року № 917, від 01 квітня 2020 року № 467 та від 29 січня 2021 року № 121 втратили чинність.

У випадку обрання закладом освіти для створення освітньої програм закладу освіти типових програм, затверджених МОН, учні 11-х та 12-х класів, які мають порушення зору (сліпі, зі зниженим зором), слуху (глухі, зі зниженим слухом), опорно-рухового апарату навчаються за типовою освітньою програмою, затвердженою наказом МОН від 22.07.2020 № 944.

Підходи щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з порушеннями зору (сліпі, зі зниженим зором), слуху (глухі, зі зниженим слухом), опорно-рухового апарату, тяжкими порушеннями мовлення в умовах особистісно орієнтованого і компетентнісного навчання визначені у Методичних рекомендаціях щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021 № 813.

Критерії оцінювання розміщено для використання в роботі на сайтах МОН та ІМЗО: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/dlya-fahivciv/metodikiinkluzia> <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/navchalno-metodychnezabezpechennya/>

Переліки навчальної літератури та навчальних програм рекомендованих МОН для використання в освітньому процесі у закладах загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами у 2023/2024 навчальному році розміщено за посиланням: <https://bit.ly/2InbGsO>.

Просимо взяти до уваги, що перелік навчальної літератури постійно оновлюється з урахуванням видання нових підручників, навчальних посібників.

Учні 5-х, 6-х класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами (із порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, тяжкими порушеннями мовлення) навчаються за модельними навчальними програмами для закладів загальної середньої освіти, які адаптуються до психофізичних особливостей осіб з особливими освітніми потребами (абзац 7 статті 9 Закону України «Про повну загальну середню освіту»).

Для учнів 5-х, 6-х класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку розроблені модельні навчальні програми, що розміщені за посиланням: <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/model-ni-navchal-ni-prohramy>

Програми з корекційно-розвиткових занять спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами розміщено за посиланням: <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/korektsiyni-programi>

Щодо здобуття повної загальної середньої освіти та отримання документів про освіту дітьми з особливими освітніми потребами

Відповідно до статті 6 Закону України «Про повну загальну середню освіту» (далі – Закон) в Україні створюються рівні умови для здобуття повної загальної середньої освіти.

Статтею 7 Закону заборонена будь-яка дискримінація у доступі до здобуття повної загальної середньої освіти. Право на здобуття повної загальної середньої освіти гарантується незалежно від віку, статі, раси, кольору шкіри, стану здоров'я, інвалідності, особливих освітніх потреб, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, місця проживання, мови спілкування, походження, сімейного, соціального та майнового стану, складних життєвих обставин, наявності судимості, а також інших обставин та ознак.

Рівний доступ до здобуття повної загальної середньої освіти забезпечується, в тому числі, шляхом викладання навчальних предметів (інтегрованих курсів) способами, що є найбільш прийнятними для осіб відповідного віку, у тому числі шляхом адаптації/модифікації змісту

навчальних предметів (інтегрованих курсів) для осіб з особливими освітніми потребами.

Заклади освіти створюють умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей.

Отже, діти з особливими освітніми потребами, в тому числі з порушеннями інтелектуального розвитку, мають право на здобуття повної загальної середньої освіти.

Водночас, слід зазначити, що для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку надважливим є здобуття під час навчання компетентностей, які допоможуть їм реалізувати себе у майбутньому житті та професійній діяльності.

Враховуючи зазначене, діти з порушеннями інтелектуального розвитку після здобуття базової середньої освіти можуть продовжити навчання у професійних (професійно-технічних) закладах освіти з метою отримання професії, що відповідає їх можливостям, та подальшого працевлаштування і самореалізації.

Після завершення здобуття освіти відповідного рівня повної загальної середньої освіти незалежно від форми її здобуття учні, в т. ч. з особливими освітніми потребами, отримують документ про освіту відповідного державного зразка. Зразки документів про освіту затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 16 жовтня 2018 року № 1109, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 12 листопада 2018 р. за № 1279/32731 (далі - Наказ).

Відповідно до особливостей розвитку для учня з порушеннями інтелектуального розвитку може розроблятися індивідуальний навчальний план та індивідуальна навчальна програма, яка передбачає застосування адаптації/модифікації змісту навчального матеріалу. Враховуючи зазначене, для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку встановлено окремий зразок документа про здобуття базової середньої освіти (підпункт 4 пункту 1 Наказу).

Діти, які мають інтелектуальні труднощі тяжкого та найтяжчого ступеня прояву (порушення інтелектуального розвитку помірною ступеня) після здобуття базової середньої освіти отримують довідку про закінчення повного курсу навчання (для осіб з помірними інтелектуальними порушеннями), передбачену підпунктом 7 пункту 1 Наказу.

Щодо повторного курсу навчання

Законодавством України у сфері освіти передбачено можливість подовження тривалості здобуття початкової та базової середньої освіти особами з особливими освітніми потребами з доповненням освітньої програми корекційно-розвитковим складником залежно від форми здобуття освіти, результатів навчання та/або індивідуальної освітньої траєкторії учня.

Потреба щодо продовження тривалості навчання для учнів, які навчаються в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти, визначається командою психолого-педагогічного супроводу не пізніше ніж за півроку до завершення навчання, що зазначається в протоколі засідання, та є підставою звернення до інклюзивно-ресурсного центру для повторної комплексної оцінки розвитку дитини.

На підставі висновку про повторну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини, виданого інклюзивно-ресурсним центром, та заяви одного з батьків (іншого законного представника) дитини рішення про продовження тривалості навчання приймається педагогічною радою та вводиться в дію наказом керівника закладу освіти.

Для дітей, які навчаються у спеціальних школах та навчально-реабілітаційних центрах, рішення щодо необхідності подовження тривалості здобуття освіти на відповідному рівні приймається педагогічною радою на основі рекомендацій психолого-педагогічного консилиуму.

Звертаємо увагу, що відповідно до Порядку переведення учнів закладу загальної середньої освіти на наступний рік навчання, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України 14.07.2015 № 762 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 08 травня 2019 року № 621), зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 30 липня 2015 р. за № 924/27369, повторне здобуття загальної середньої освіти у тому самому класі закладу загальної середньої освіти допускається не більше одного разу упродовж здобуття учнем початкової чи базової середньої освіти.

У разі незасвоєння дитиною навчальних програм, з метою уточнення змісту, форм і методів навчання, застосування індивідуального підходу до учня фахівці ІРЦ - для дітей, які навчаються в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти, психолого-педагогічний консилиум - для дітей, які здобувають освіту у спеціальних закладах, повинні розробити рекомендації щодо організації освітнього процесу відповідно до особливостей психофізичного розвитку, визначення індивідуальної освітньої траєкторії, у разі потреби складення індивідуального навчального плану.
